

ISSIQXONA EFFEKTI

Farg'ona politexnika instituti

Talabasi: N.Alijonova, D.Alimjonov

E-mail: oymomo22@gmail.com

Atmosferadagi issiqxona gazlari konsentratsiyasini oshirish orqali biz sayyoramizning tabiiy issiqxona effektini kuchaytirmoqdamiz va global isishga qarshi kurashni kuchaytiramiz.

Issiqxona effekti yaxshi narsa. U sayyorani qulay o'rtacha 57 daraja Farangeyt (13,9 daraja Selsiy) gacha isitadi va yerdagi hayotni yashashga yaroqli qiladi. Buningsiz, dunyo muzlagan, yashash uchun yaroqsiz, xuddi Marsga o'xshagan joyga aylanadi. Muammo shundaki, insoniyatning energiya uchun qazib olinadigan yoqilg'ilarni shafqatsiz yoqishi tabiiy issiqxona effektini sun'iy ravishda kuchaytirmoqda. Natija? Sayyora iqlim tizimlarini son-sanoqsiz yo'llar bilan o'zgartiradigan global isishning kuchayishi.

Issiqxona effektining oqibatlari.

Bugungi kunda inson tomonidan chiqariladigan issiqxona gazlari emissiyasi har qachongidan ham yuqori, atmosferadagi issiqxona gazlari konsentratsiyasi tez o'sib bormoqda va ma'lumotlariga ko'ra, sayyora isib bormoqda. Sanoatdan oldingi davrlar va hozirgi vaqt oralig'ida yerning o'rtacha harorati Farengyeit 1,8 darajaga (selsiy bo'yicha 1,0 daraja) oshdi, bu isishning taxminan uchdan ikki qismi faqat so'nggi bir necha o'n yilliklarda sodir bo'ldi, 1983 yildan 2012 yilgacha so'nggi 1400 yil ichidagi eng issiq 30 yillik davr bo'lgan (baholash mumkin bo'lgan Shimoliy yarim sharda), va 2014 yildan 2018 yilgacha bo'lgan barcha besh yil rekord darajadagi eng issiq yil bo'ldi global miqyosda. Agar isish tendensiyalari hozirgi sur'atda davom etsa, 2030 va 2052 yillar oralig'ida

global isish sanoatdan oldingi darajadan 2,7 daraja Farangeyt (1,5 daraja Selsiy) ga etadi.

Texnogen issiqxona gazlari emissiyasi bilan ta'minlangan global isish yerning iqlim tizimlarini ko'p jihatdan o'zgartirmoqda.

Bu esa:

- Tez-tez va/yoki kuchli ekstremal ob-havo hodisalariga, jumladan, issiqlik to'liqlari , bo'ronlar , qurg'oqchilik va toshqinlarga sabab bo'lish.

- Yog'ingarchilikning haddan tashqari ko'payishi, nam hududlarni nam, quruq hududlarni esa quruqroq qiladi.

- Muzliklar va dengiz muzlarining erishi va okean haroratining oshishi tufayli dengiz sathining ko'tarilishi (iliqroq suv kengayadi, bu dengiz sathining ko'tarilishiga yordam beradi).

- Ekotizimlar va tabiiy yashash joylarini o'zgartirish, geografik diapazonlarni, mavsumiy faoliyatni, migratsiya naqshlarini va yer, chuchuk suv va dengiz turlarining ko'pligini o'zgartirish.

Issiqxona effekti yechimi

Yer har doim issiq va sovuq fazalarni boshidan kechirgan, tabiiy kuchlar - quyosh intensivligi, vulqon otilishi va issiqxona gazlari kontsentratsiyasining tabiiy o'zgarishi-sayyoramiz quyoshdan qancha energiya olishiga ta'sir qiladi. Olimlarning ta'kidlashicha, yaqinda bir necha asr oldin sayyora quyosh faolligining pasayishi va vulqon faolligining kuchayishi natijasida " Kichik muzlik davri " ni boshidan kechirgan. Ammo bugungi iqlim isishi, xususan, 20-asr o'rtalaridan boshlab haroratning oshishi - faqat tabiiy sabablar bilan izohlab bo'lmaydigan tezlikda sodir bo'lmoqda. NASA ma'lumotlariga ko'ra , "tabiiy sabablar bugungi kunda ham davom etmoqda, ammo ularning ta'siri juda kichik yoki ular so'nggi o'n yilliklarda kuzatilgan tez isishni tushuntirish uchun juda sekin sodir bo'ladi". Boshqacha qilib aytganda, muammo odamlardir. Lekin biz ham yechim bo'lishimiz mumkin. Biz issiqxona gazlari chiqindilarini cheklash

imkoniyatiga egamiz, ammo buni amalga oshirish oson bo'lmaydi. Energiya tizimlarimizni kapital ta'mirlash transformativ, agressiv global harakatlarni talab qiladi - va hozir. IPCCga ko'ra, biz 2030 yilga borib issiqxona gazlari ifloslanishini 2010 yil darajasidan 45 foizga kamaytirishimiz va 2050 yilga borib aniq nolga erishishimiz kerak. Global isish Selsiy bo'yicha 1,5 darajadan oshib ketishiga imkon berish uchun (IPCC iqlim o'zgarishining eng yomon oqibatlaridan qochish uchun chegara sifatida belgilagan). ta'siri kuchliroq qurg'oqchilik, haddan tashqari issiqlik, suv toshqini va qashshoqlik, turlarning qisqarishi (jumladan, dunyo marjon riflarning ommaviy nobud bo'lishi) va oziq-ovqat tanqisligi va o'rmon yong'inlarining kuchayishini anglatadi.

Issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish xalqaro, milliy va mahalliy darajada katta sa'y-harakatlarni talab qiladi. Avvalo, biz toza, qayta tiklanadigan energiya va energiya tejaydigan texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish hamda yoqilg'i va elektr transport vositalariga sarmoya kiritish orqali qazib olinadigan yoqilg'i ishlab chiqarish, iste'moli va ifloslanishini kamaytirishimiz kerak. Biz qazib olinadigan yoqilg'iga subsidiyalarni to'xtatishimiz va " cheklash va investitsiya qilish " dasturlari, uglerod narxini belgilash va uglerodni ushlab saqlash va ulardan foydalanish texnologiyalaridan (karbonat angidridni ushlab turadigan) yaxshiroq foydalanishimiz kerak, elektr stansiyalari kabi emissiya manbalaridan yoki to'g'ridan-to'g'ri havodan va uni doimiy ravishda yer ostiga ko'mish yoki boshqa materiallarga aylantirish). Biz uglerodni saqlaydigan o'rmonlarimizni himoya qilishimiz va oziq-ovqat chiqindilari va u bilan birga keladigan chiqindilarni kamaytirishimiz kerak. Va individual ravishda, biz kundalik hayotimizda uglerodni kamaytirish choralarini ko'rishimiz kerak. Butun mamlakat va butun dunyo bo'ylab qaror qabul qiluvchilar, kompaniyalar, rahbarlar va faollar iqlim o'zgarishiga qarshi harakat qilishimiz kerakligiga qat'iy ishonadilar. Chunki texnogen issiqxona gazlarining

emissiyasi uzoq vaqt oldin biz kuzatayotgan iqlim o'zgarishiga sabab bo'lganidek, bugungi kunda chiqarayotgan chiqindilar ham bizga uzoq kelajakka ta'sir qiladi.

Foydalanilgan manbalar:

1. Haagen-Smit, A. J.; Bradley, C. E.; Fox, M. M. (1953). "Ozone formation in photochemical oxidation of organic substances". *Industrial & Engineering Chemistry*. 45 (9): 2086–2089. doi:10.1021/ie50525a044.

2.^ Fishman, Jack; Seiler, Wolfgang (1983). "Correlative nature of ozone and carbon monoxide in the troposphere: Implications for the tropospheric ozone budget". *Journal of Geophysical Research*. 88 (C6): 3662. Bibcode:1983JGR....88.3662F. doi:10.1029/JC088iC06p03662. ISSN 0148-0227.

3.^ "NASA: Climate Forcings and Global Warming". 14 January 2009. Archived from the original on 18 April 2021. Retrieved 20 April 2014.

4.^ "Water vapour: feedback or forcing?". *RealClimate*. 6 April 2005. Archived from the original on 24 June 2007. Retrieved 1 May 2006.

5. V. Hamdamova. (2022). THE ROLE OF HISTORICAL INFORMATION IN TEACHING TECHNOLOGY LESSONS. *Open Access Repository*, 9(11), 228–231. <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/9H2DG>